

Satura.

Spisal L. Pintar.

zadnji štev. Ljubljanskega Zvona (XXX, 58) je bilo čitati opombo, da se nahaja prevod iz Prešerna „Der Tochter Rath“ v Zusnerjevi zbirki „Gedichte. Wien 1842“ brez navedbe Prešernovega avtorstva, pa da se v tretji pomnoženi izdaji (Schaffhausen 1871)

nahajajo še prevodi Prešernovih pesmi „Hčere svet“, „Mornar“, „Ukazi“ in „Motto“. K temu obvestilu lahko dostavimo, da je izdal Vincenc Zusner že leta 1853. na Dunaju zbirko z naslovom „Neuere Gedichte von Vinc. Zusner“ in da čitamo v tej zbirki na strani 51 do 56 z izrecnim nadpisom „Lieder des Dr. Preschern. Aus dem Krainischen“ sledeče tri prevode: „Der Schiffer“, „Befehle“ in „Motto, aus dem Titelblatte zu Preschern's Poesien“. Prevod pesmi „Hčere svet“ iz starejše zbirke (1842) pa v tej novejši zbirki ni ponovljen, pač pa se nahaja prevod „Der Tochterath (Aus dem Slovenischen des Dr. Preschern)“ v 38. št. Ilirskega lista z dne 12.V. 1849 — pa brez imena prevoditeljevega, če ni ta prevoditelj morda isti Miroslav, ki je kratko potem v 41. št. Ilirskega lista dal objaviti prevod „Soldatenlied (Nach dr. Preschern). — Zusnerjev bo javaljne.

Dalje lahko opomnimo, da je Pennov prevod Prešernovega gesla (glej Ljublj. Zvon XX, 838) samo nekoliko opiljen in izlikan prevod Zusnerjev, kar mora pač vsakdo, če jih vzporedi, spoznati na prvi pogled. Najlepši prevod gesla je še oni, ki ga je napravil Prešeren sam (Lj. Zv. XX, 828, oziroma Illyr. Blatt 26. Mai 1838 Nr. 21 „Das freie Herz“). —

Da pa Zusner o domorodstvu ni imel ravno preidealnih nazorov, to si bomo lahko raztolmačili, če pogledamo nekoliko na tek njegovega življenja, kajti to ni nič nenavadnega, da praktični Merkurjevi verniki tudi o domorodstvu precej hladneje sodijo nego Apolonovi navdušenci in sanjači. Vincenc Zusner se je porodil 18. I. 1803 v Škofji Loki, a umrl v Nemškem Gradcu 12. VI. 1874. Ko je bil začel dobro hoditi v šolo, so mu poprej dokaj premožni starši tako obubožali, da je moral mladi Cene obesiti študiranje na kljuko in iti za učenca v trgovino. Kot trgovinski izurjenec si je pozneje z velikim trudom in trdo ščedljivostjo samostojno

privarčeval zopet lepo premoženje ter si ustanovil v Gradcu razširjeno in solidno trgovino z izboljšanimi surovinami in deželnimi pridelki. To trdnoteljno trgovino je po dvajsetletnem trženju okoli l. 1844. prodal ter si je kot mož v najboljših letih postregel z udobnostjo upokojenca, ki lahko mirno in brezskrbno živi od svojega denarja. Pri tem se je pa seveda tudi nekoliko pofilistril in zahajal baje — stereotipna prikazen — v neko zadimljeno in zakajeno graško pivarnico „Pri Fužini“ (Zum Eisenhammer). Po vsem tem je precej razumljivo, da je torej mož tudi o domoljubju nekamo filistrsko sodil — tem razumljivejše, če pomislimo, da je moral milje potujčenega mesta na samoljubnega in nekoliko banavzičnega moža napraviti precejšen vtis. Samoljubje njegovo se menda nekoliko kaže tudi v tem, da je v svoji oporoki določil glavnico 6200 gld. za dve ustanovi, češ, naj se na Dunajskem konservatoriju razpisujejo natečaji za uglasbitev njegovih pesmi in naj se iz dohodkov te glavnice za najboljše kompozicije njegovega besedila izplačujejo nagrade. —

Dasiravno se je bil torej Zusner navzel precej nedomorodne mlačnosti in indiferentnosti, je vendar ohranil še nekaj zanimanja — vsaj za slovenske literarne pojave, kar se da razvideti ne le iz tega, da je Prešernove pesmi prevajal, ampak tudi na njegovih pesmih bi skoraj včasih zaznali, da je utegnla eni ali drugi služiti slovenska v izpodbudek. Primerjajmo samo njegov „Wohin?“ (Neuere Gedichte, stran 84) s Prešernovim „Kam?“ Zusner poje:

Seh' ich im Sturm die Wolken zieh'n,	Und seh' ich rasch die Wellen flieh'n,
So frag' ich oft: wohin, wohin?	So frag' ich auch: wohin, wohin?
Allein die Wolken sind so still,	Allein sie zieh'n so schweigend fort,
Als wüßten sie noch selbst kein Ziel.	Als suchten sie erst selbst den Port. —

Pri tem primerjanju se bomo javaljne mogli ubraniti vtiska, da je Prešernova „Kam?“ zbudila Zusnerjevo „Wohin?“ — — Podobnost in sorodnost je tolika med njima, da bi prav lahko rekli: nemška pesem je prost prevod Prešernove, seveda nekoliko razblinjen, kajti Prešeren je lapidarnejši.

Ko smo že pri tej mogočni pesmi, ki nam poleg one „Pevcu“ najmarkantneje označuje Prešernovo notranjost in pravo bitnost njegove pesniške duše, označuje poleg „Sonetov nesreče“ vso težo mrklega obupa, — nudi se nam priložnost, da izpregovorimo tudi o pravih prevodih te izrazovite pesmi. Enega je bil napravil že pesnik sam ter ga objavil v 18. številki Ilirskega lista 30. aprila 1836, drugega pa Žonta v 52. številki Ilirskega lista 30. junija 1849.

Žonta Josip je bil v štiridesetnih letih minolega stoletja drugi okrožni komisar v Celovcu in obenem član c. kr. družbe za pospeševanje kmetijstva in industrije na Koroškem. Ker so ga svoj čas v Prešernovem Albumu s Zusnerjem vred tudi pozabili navesti med prevoditelji Prešernovih pesmi na nemščino, je treba to sedaj popraviti in zamujeno dopolniti. Poleg imenovanega prevoda „Wohin?“ je bil objavil še prej v 46. številki Ilirskega lista 9. junija 1849 prevod „Macht der Erinnerung (Aus dem Slovenischen nach Dr. Preßschern)“ z datiranim podpisom „Klagenfurt im Mai 1849“. Nekaj o tem prevodu pozneje, najprej pa hočem obnoviti njegovo prestavo „Wohin?“ — da jo čitatelji lahko primerjajo s Prešernom samim (Prešerens Deutsche Gedichte stran 26). Žontov prevod se glasi:

Ich renn' umher mit wirrem Sinn,
Die Freunde fragen mich, wohin —

Befragt die Wolken in der Höh',
Befragt die Wellen auf der See,

Wenn sie vom wüthenden Tyrann
Gegeißelt werden, vom Orkan.

Sie wissen beide nicht, wohin,
Noch weniger mein wirrer Sinn.

Verzweifelt schon weiß ich nur dieß,
Daß sie auf immer mich verstieß

Und dass die ganze Welt zu klein,
Zu flüchten mich vor solcher Pein.

Klagenfurt 1847.

Žonta.

Torej je bil prevedel Žonta (uradno se je pa podpisaval Schonta — ali je morda to nemški priimek „Sonntag“? Da bi bil izraz za patoko ali cviček postal osebno lastno ime, tega si ne moremo prav gladko misliti —) to Prešernovo pesem že dve leti prej, nego je ta prevod objavil. Sicer se mi pa vidi, da Žontovi prevodi vobče za Zusnerjevimi ne zaostajajo, s Prešernovimi seveda se pa ne morejo meriti ni ti ni oni. Zanimivo pa je to, da sta oba prevajatelja rada segala po takih pesmih, ki jih je bil že Prešeren sam prevedel. Primerjaj Prešernov prevod „Der Seemann“ in Zusnerjevega „Der Schiffer“, Prešernovo „Das freie Herz“ in Zusnerjev „Motto“, na drugi strani pa zopet Prešernov in Žontov prevod „Wohin“ in Zusnerjev posnemek „Wohin“, prav naposled pa še Prešernov prevod „Die Macht der Erinnerung“ z Žontovim prevodom „Macht der Erinnerung“. Primerjanje prevodov te zadnje pesmi, namreč „Sile spomina“, se mi zdi zlasti v 4. in v 7. (zadnji)

kitici zelo zanimivo. Pri Žontovem prevodu se vidi, da je v zadnji kitici zmisel Prešernovih besed izgrešil. Prešeren je pel:

Ne pozabiti jih, sò te prosili
 Drugi, ne mōje prevzetno srce;
 V mislih ti niso, al mēne po sili
 Pomnila boš ti do zadnjega dne. —

Te besede je pesnik sam takole prevedel:

Von denen vergaßest du manchen, die flehten,
 Du mögest im Leben vergessen sie nicht;
 Mein Stolz hat dich darum noch niemals gebeten,
 Doch denkest du mein, — bis das Auge dir bricht.

To se pravi: Izmed tistih, ki so se sitili okrog tebe in moledovali, da se jih zvesto spominjaj, si jih že premnogo pozabila, mene pa, ki se nisem nikdar do takega nemoškega moledovanja ponižal, mene se boš po sili spominjala dotlej, da ti z lučjo očesa ugasne tudi spomin. —

Žontov prevod pa pravi:

Mancher schon bat Dich, sich sein zu erinnern,
 Nie ließ hiezu noch **Dein** Stolz sich herab;
 Aller vergaßest Du, meiner zu denken
 Zwingt eine Macht Dich bis an das Grab.

To bi bilo toliko menda, kakor če bi bil pesnik tudi tukaj mislil na njeno ponosnost in trdosrčnost ter dejal: Marsikateri se je že trudil izmoledovati si pri Tebi milost, da bi ga ohranila v spominu, toda Tvoja prevzetnost se do takih spominov ni hotela ponižati in vseh si pozabila. — Poprava je prav lahka, samo v drugi vrstici je treba besedico „Dein“ zameniti z „mein“, da dobimo isti zmisel, ki ga je hotel pesnik izraziti, namreč: Drugi so se ti ponujali in vsiljevali, pa zastonj, jaz ponosni zavestnež, četudi bore koncipijent, „pevec brez upa“, se pa nisem rinil v ospredje tvojih spominov, in vendar stojim v tem ospredju — nekaj te veže name, toda káj, to je komaj nama v zavesti. Človeku se zdi, kakor da bi čital pri tej pesmi med vrstami pesnikove notranje vrednosti samozavestni izraz, češ, moj skromni humanizem, oj ti prevzetna deklica, moja srčna prostodušna plemenitost ti mimo plemstva in bogastva in drugih prevzetnosti višje družbe vendar le nekoliko imponira, dasi bi rada to sama sebi utajila. Kakor bi se rada otresla spomina name, se ti vendar ne bo posrečilo. Pomnila me boš do smrti. —

Obrnimo se še k četrti kitici te skrivnostne pesmi, ki poje o neki tajni vezi, ki se je komaj onadva — pesnik in Julija — zavedata. Tu hočem povedati nekaj paradoksnega, o čemer sam nisem

popolnoma prepričan, a vendar hočem z besedo na dan, da bodo tudi drugi dobili izpodbudek, da poiščejo to tajno vez, to „silo spomina“. Pesnik pravi:

Marsikdaj, ko ti tvoj ljubi zapoje,
Sreče v ljubezni se baha vesel,
V srcu te zbadajo pesmice moje,
Ki jih od njene nesreče sem pel.

Vsakdo bo seveda razumel na prvi pogled besede „od njene nesreče“ v navedeni zvezi za „od nesreče ljubezni“ = od nesrečne ljubezni ali od nesreče v ljubezni. Toda znano je, da je rabil Prešeren v svojih pesmih vsakovrstna skrivnostna namigavanja, n. pr. akrostihide (Primicovi Julji, Matevžu Langusu, An Pauschek und Stelzich); v baladi o povôdnjem možu dvoumno pravi o Urški:

Prešerna se brani in ples odlašuje

(Primeri o tem Prešernov album, Lj. Zv. XX, 832); vzemimo govoreča imena v „Prekopu“ in „Neiztrohnjenem srcu“, namreč: prevzetna deklica Severa (stroga, nemilo in ostro sodeča) in mladi, blede, ne bogati, a sloveči pevec Dobroslav; vzemimo naposled balado „Ribič“ s tistim priprostim začetkom

„Mlad ribič cele noči vesla.“

Kdo ne bi čital, ako našega pesnika in njegov obup pozna, v teh besedah „Mladi Ribič“ (Ribičev France iz Vrbe, „srečne domače vasi“, izpeljan na nevarna pota med valove burnega življenja). Krasna parabola! Pesnik sam je tisti „mornar“ brezupni — —

Moj up je šel po vîdi,
Le jadrajmo za njim — —

*

Oblak ne ve, in val ne, kám,
Kam nêse me obup, ne znam — —

*

Naprej brez miru svoj čoln drvi;
Al tak za pevkami ribič hiti,
Kdo ve, al sam pred seboj beži? — —
'Zgubljen je, vtopljen je, se bojim;
Kdor ljubi brez upa, ga svarim,
Nikar naj ne vesla za njim! — —

Dvoumna namigavanja, bolj ali manj skrita, se torej nahajajo pri Prešernu, kaj velja, če bi bilo tudi v zgoraj navedeni kitici nekaj takega.

Žonta je prevedel 4. kitico „Sile spomina“ takole:

Oft wenn Dein Liebster ein Liedchen Dir singet
Stolz sich des Glückes der Liebe bewußt,
Stechen ins Herz Dir die traurigen Weisen,
Die ich gesungen seit Deinem Verlust. —

Kdaj jo je pa pesnik izgubil? Prav pridobil je ni bil še nikoli, da bi bilo mogoče govoriti o izgubi česa posestvovanega, ampak le o izgubi doseganega, a ne doseženega. Ali se je ta izguba izvršila z Julijino vdajo Scheuchenstuelu? — Jaz mislim, da marveč takrat, ko je pesnik dobil vzrok, da je zapel „Izgubljeno vero“, ko je izgubil tako rekoč svoj ideal, idol svoje muze. O postanku te pesmi nam pripoveduje hči Ernestina v „Spominih“ str. 83 sledeče: Prvotni naslov te pesmi je bil „Slovo Krištofbirtove Rez'ke svojemu ženinu Hofpauru“. Ta Hofpauer, ki je izprva dvoril ne ravno bogati, toda pridni in spretni gostilničarjevi hčerki Reziki, se je naenkrat začel ženiti pri neki Marički Uršpaurovi, Julijini prijateljici, ki tudi ni bila niti lepa niti bogata, toda Primčevka jo je kot nevesto bogato opremila in tete so ji zložile nekaj tisočakov. Ker je torej kazalo priženiti poleg uglednega sorodstva tudi nekaj premoženja, tedaj je baje praktični Hofpauer presedlal in zasnil Maričko, zapustivši Reziko. Prešeren pa je tedaj v svoji pesmi „Zapuščena“ dal duška sočutju z njo, oziroma vznevoljenju svojemu nad takim neplemenitim ravnanjem ter je dal pesem Primčevemu poslovođu gospodu Mallnerju, ki jo je potem Primčevki in Juliji pri obedu čital, — čital seveda brez vtisa. In ko je Prešeren izvedel, kako sta molče in brezčutno poslušali to tožbo zapuščenosti, ogorčila ga je baje ta hladna brezsrčnost prej oboževane Julije, da je zapel v „Izgubljeni veri“ oni lapidarni vzporedok

„Pred bogstvo ti, zdaj lepa stvar“ — kajti

„— sveta, čista glôrija,

Ki vera dá jo, je prešla.“ — —

Po mojem mnenju je bilo Prešernu in Juliji, kateri pač po vsem tem „Sila spomina“ velja prav tako kakor „Izgubljena vera“ in indirektno tudi „Zapuščena“, — njima je bilo mogoče razumeti ta pasus „od njéne nesreče“ (ne kakor ga mi navadno razumevamo „od ljubezni nesreče“), ampak od njene t. j. Rezikine nesreče. Pesmi, ki jih je Prešeren pel o svoji nesrečni, brezuspešni ljubezni, tiste niso tako zbadale v srce nego te, ki so se tikale nesreče drugih in ki so imele naravnost namen jeziti visoko Primčevko (v tem slučaju kovarnico?) in njeno brezsrčno hčer. „Ich weiss es, ich habe die Primiz mit meinen Liedern ungemein geärgert“. — Če je zgoraj navedena anekdota o Reziki (zapuščeni) in o Julijini prijateljici Marički (novoizbrani nevesti) resnična, potem je razlaga „od njéne nesreče“ = od nesreče zapuščene Rezike, ki je grdo obsedela, ko sta ji vidve z materjo izvabili ženina na drugo sled,

= od njene, ti že veš dobro, čigave nesreče, — potem je ta razlaga popolnoma verjetna, verjetna že sama ob sebi, če bi tudi ne bilo zanj še drugih razlogov; pa s ó. V daktilskih verzih seveda ne čutimo tako krepko razlike med glavnimi in stranskimi poudarki, kakor jo n. pr. v jamskih (primerjaj platnice zadnjega „Cvetja z vrtov sv. Frančiška, XXVII, 1.), toda nekoliko jo pa vendar. In kdor ima nekaj tenkočutnosti za ritem, pa pozna tudi važnost razvrstitve besed za pravilno stavkovo naglaševanje in z njim zvezano logiko, tisti mi bo javaljne odrekel priznanje, ako trdim, da bi se v tem slučaju, če bi bil pesnik mislil le na svojo nesrečo v ljubezni, verz bržčas moral glasiti sledeče:

„Ki od nesreče sem njene jih pel“.

V tem slučaju bi bilo nasprotje: on se baha sreče v ljubezni, jaz sem moral tožiti o nesreči. V istini pa je (ne morda zaradi hiata, kajti Prešeren se ga ne ogiblje tako tesnosrčno) pesnik drugače porazvrstil besede in s tem dal glavni poudarek na besedo „njene“. Na ta način pa dobimo naenkrat drugo misel, namreč: od njene, ne moje (ozir. svoje) nesreče sem pel. Glavna antiteza postane sedaj oni latentni nasprotek, ki ga je pesnik z zavestnim poudarkom namignil in ki ga je tudi Julija kot sovedka ali soznalka teh razmer lahko prav dobro razumela. Za nas je bila doslej glavna antiteza srečnejšega tekmeca uspeh in Prešernov neuspeh, sedaj pa vidimo še drugo antitezo, namreč njeno (zapuščenkino) in pa tej sorodno nesrečo njegovo (pesnikovo), oziroma antitezo med nesrečo Rezike in pa srečo obeh nevest, Julije in njene prijateljice Maričke. — Toda če je tudi pesnik v tisti dobi, ko je n. pr. v sonetnem vencu in v sonetih nesreče in pa v gazelah proslavljajoč in dražeč Julijo tožil mnogo o svoji nesreči in o neusmiljeni njeni prevzetnosti, obenem s svojimi tožbami dajal pesniškega izraza tožbi zapuščene Rezike, vendar Julije niso toliko dražile gazele in pa tisti soneti nesreče in soneti v vencu, nego jo je bolela (po pesnikovi trditvi) prav ta pesem o Rezikini zapuščeni, ker je menda pesnik molče dolžil i Julijo i njeno mater nekake sokrivde pri zapuščenkini nesreči, češ, da morda nista popolnoma čisti in prosti kovarstva, ki se je tu izvršilo, in potuhe pri novi zaroki z Maričko. Drugega namena nego tako tiho očitiranje bi jaz ne vedel zaslediti v tem koraku, če je Prešeren imenovano pesem „Zapuščena“ z naslovom „Slovo Krištofbirtove svojemu ženinu“ (sedaj vajinemu zaščicencu!) po poslovodju Mallnerju dal vtihotapiti v Primčevo hišo. Morda je tudi bilo več takih

pesmi, ki so se tikale prav tega spotikljivega dogodka malomestne predpustne kronike, saj pravi Prešeren

V srcu te zbadajo pesmice mōje,
Ki jih od njene nesreče sem pel.

Nemogoče bi to ne bilo, — ravno z ozirom na plural „pesmice mōje“ ne.

Toda končno si pa še oglejmo nemški prevod omenjene kitice, kakor ga je stiliziral pesnik sam. Evo ga!

Und oft, wenn dein Buhle zum Tone der Saiten
Stolz preiset der Liebenden Glück im Gesang,
Taucht auf dir im Herzen ein Lied aus den Zeiten,
Wo Lieder der Schmerz, der nun stumm, mir entrang.

Tukaj pa imamo naenkrat jasen singular „ein Lied“ torej *ena* pesem iz tiste dobe, ko je še skladal (l. 1833) pesmi-snubitvenice, v katerih je izražal bridke tožbe o svoji zapuščenosti. — Pesmi, ki so izražale ono notranjo pesnikovo boleost, ki je danes že utihnila, pesmi, ki so govorile o sadu spoznanja in premnogih razočaranjih (Slovo od mladosti, Prva ljubezen, Sonetje nesreče) — te pesmi se vrte ob Juliji in pesnikovi nesreči (Lieder), v to dobo pa je prišla ena pesem, ki izraža njeno (zapuščenkino) nesrečo, ki je seveda s pesnikovo nesrečo sorodna (ein Lied). Oba, pesnik in zapuščenka, sta izkusila sedaj, da človek le toliko velja, kar plača, da svet čisla samo vnanji videz, da vlada povsod sama podla sebičnost. In ko je pesnik, zamaknivši se v zapuščenkin položaj, govoril očitajoče besede nezvestniku v slovo, ni rotil in preklinjal in klical maščevanja nadenj in njegovo izneverjenje, ampak je sklenil vsako kitico z blagoslovnim refrenom „Bog te obvar!“ Glejte, kakšno zlato dušo je zapustil nezvestnež ter se obrnil za denarjem in prevzetnostjo, — ali pri vas taki imponirajo? — Podobni očitki se menda snujejo med temi pesmimi in to zbada njo, ko je Prešeren že zdavnaj dal slovo upu in strahu — ohranivši si (kakor pravi) zavest, da njej (Juliji) še često uhajajo misli za njim, da ji prezirani „pevec brez upa“ vendar ni ostal popolnoma irelevanten, da si ona skoraj želi nazaj stari čas, ko ji je on še v pesmih dvoril in jo slavil, ko je še vanjo veroval; ko mu je bila še ona idol njegove muze. Pesem o njeni (zapuščenkini) nesreči jo gotovo večkrat vznemirja, očitki te pesmi ji kratijo notranji mir, ji s silo vzbujajo spomin na brezupnega, sočutnega pevca in njegov p o n o s.

